

Onsdagen den 1 Maj 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett förslag till Kammarens underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anmälan om Kammarens ledamot, Bruksegaren m. m. Sten Erland von Hofstens död.

Herr af Klint: För viktiga angelägenheter skötande anhåller jag om 10 dagars ledighet från Riksdagen, räknadt från nästa Fredag.

Denna anhållan bifölls.

Anmälades oah bordlades Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 21, angående en ännu oafgjord del af frågan om vilkoren för bränvins tillverkning.

Härefter anmälte sig och yttrade:

Friherre af Ugglas: Jag anhåller, att Bevillnings-Utskottets nu bordlagda Memorial N:o 21 måtte uppföras på föredragningslistan framför de till i morgon utsatta omröstningarne, hvarigenom, derest den föreslagna voterings-propositionen, utan förnyad bordläggning, kommer att godkännas, någon tidsvinst kunde erhållas.

Till detta förslag lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Herr Grefven och Talmannen uppstod och aflägsnade sig; hvarefter ordförande-platsen intogs af Herr vice Talmannen.

Företogs val af Tjugofyra valmän, för utseende af Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret, äfvensom styrelse-ledamöter vid länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, vid valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Friherre Tersmeden, Wilhelm Fredrik,	med 60 röster
Herr Tornerhjelm, Rudolf,	» 60 »

Herr Adlersparre, Rudolf,	med 59 röster
Friherre Bildt, Didrik Gillis,	» 59 »
» Cederström, Anders,	» 59 »
Herr Croneborg, Hjalmar,	» 59 »
Friherre von Essen, Fredrik,	» 59 »
Herr Faxe, Arvid,	» 59 »
» von Gegerfelt, Herrman Georg,	» 59 »
» Geijer, Johan Oscar,	» 59 »
» Hallenborg, Magnus,	» 59 »
Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald,	» 59 »
Herr Herlenius, Johan,	» 59 »
» von Hofsten, Nils Eberhard Hjalmar	» 59 »
» von Koch, Nils Samuel,	» 59 »
Grefve Lagerberg, Sven,	» 59 »
Herr Malmsten, Carl Johan,	» 59 »
» Munck af Rosenschöld, Thomas	» 59 »
» Nordenfelt, Olof,	» 59 »
Friherre von Otter, Carl Salomon,	» 59 »
Herr Rydin, Herman Ludvig,	» 59 »
» Thorburn, William,	» 59 »
Friherre af Ugglas, Gustaf,	» 59 »
Grefve Wachmeister, Axel Knut,	» 59 »

Företogs val af 6 suppleanter till de valmän, som skola utse Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret, äfvensom styrelse-ledamöter vid länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, vid valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde;

Herr Dickson, Axel,	med 56 röster
» Ekman, Johan Jakob,	» 56 »
Grefve Wachtmeister, Hans,	» 55 »
Herr Bennich, Nils Axel G:son,	» 55 »
» Warn, Carl Fredrik	» 55 »
» Bergstedt, Carl Edvard,	» 55 »

sedan genom särskilda lottningar blifvit bestämdt, i hvilken ordning så väl de ledamöter, hvilka erhållit 56 röster, som ock de ledamöter, hvilka bekommit 55 röster, borde såsom suppleanter ingå.

Anmälades och bordlades Särskilda Utskottets rörande jordbrukets finansiella angelägenheter Utlåtande N:o 3, med anledning af Herr B. W. Hessles motion, om åtgärders vidtagande för afhjelpande af jordbrukares nuvarande finansiella betryck.

Herr vice Talmannen tillkännagaf att, enligt vid hållet Talmanssammanträde träffad öfverenskommelse, Talmannen skulle, vid den förnyade bordläggning af det nu anmälda Utlåtandet, som sannolikt komme att ega rum, föreslå detsammans företagande till afgörande nästa Måndag den 6 dennes.

Vidare anmäldes och bordlades Andra Kammarens protokolls-utdrag N:o 304, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 39, i anledning af återremiss utaf samma Utskotts Utlåtande N:o 19 öfver Herr Sven Hanssons motion N:o 257, angående ändring af 6 § 3 mom. i 1842 års folkskolestadga.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 27 och 29 sistlidne April bordlagda Utlåtande N:o 68, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 38, rörande, bland annat, väckt motion, om ändring i nu gällande lag, angående äktenskapsförord och mannens målsmansrätt för hustrun.

Herr vice Talmannen föreslog, att det af Utskottet i förevarande Utlåtande framlagda förslag till förändrad lydelse af 1 § i 8 Kap. Giftermåls-balken, m. fl. lagrum skulle paragrafvis företagas till afgörande samt pröfningen af detsammans ingress uppskjutas, intilldess förslaget blifvit genomgånet; hvilket bifölls.

Till följd häraf förekom:

1 § i 8 Kap. Giftermåls-balken.

Herr Faxe: Då jag biträdt det Betänkande, som förut afgifvits af Lag-Utskottet i denna fråga och i hvilket Herr Hiertas motion afstyrktes, men äfven instämt i förevarande Betänkande, genom hvilket samma motion tillstyrkes, torde Kammaren tillåta mig att angifva motiverna för mina skiljaktiga åsigtter i frågan. Orsakerna hvarföre jag afstyrkte motionen voro, att jag ansåg, att dess syftemål — skyddandet af hustruns egendom, så att den ej måtte användas till betalning af skulder, som mannen ensamt vållat — ej skulle vinnas, utan att förändring äfven vidtoges i 11 Kap. 3 § Giftermål-balken, och att jag trodde att, vid fullkomlig enighet makarne emellan, hustrun ej skulle få svårt att erhålla mannens medgifvande för henne, att förvalta egendomen, men att i motsatt fall, den herrskande alltid skulle komma att bestämma öfver förvaltningen, oberoende af hvad äktenskapsförordet derom innehölle. Min uppmärksamhet har dock sedermera fästats derå, att ett sådant fall kan inträffa, som att t. ex. mannen utarrenderar hustruns egendom för flera år samt sjelf använder afkastningen, utan att lemna något bidrag till hustruns och barnens underhåll. Då enligt nu gällande boskildningsförordning hustrun ej i sådant fall är berättigad att söka boskildnad, har jag ansett af nöden att ett lagstadgande meddelas, hvarigenom hustruns rätt kan skyddas, och det är af denna anledning, som jag nu biträdt Utskottets förslag.

Grefve Sparre, Eric: Den fråga, som nu föreligger till afgörande, är onekligen en af de mest grannliga, som lagstiftaren har att behandla. Vi befinna oss på familjerättens område, denna jordmän, hvarest samhällets finaste rötter hafva sin näring, och det är således klart att vid hvarje steg, lagstiftaren tager på detta område, måste han beröra de

ömtåligaste förhållanden. Man må visserligen påstå, att egendomsförhållanden ej äro det väsendtliga i äktenskapet, utan att ömsesidig kärlek och förtroende der utgöra hufvudsaken, men då man känner, huru litet människan förmår att frigöra sig från materien, torde man ej kunna förneka sanningen af det gamla latinska ordspråket, »ubi pecunia, ibi anima». Då så är, skulle ju, i följd af den menskliga naturens svaghet, kunna uppstå svåra stridigheter inom äktenskapet, i händelse man gäfve hvardera maken oinskränkt dispositionsrätt öfver sin del af förmögenheten. Jag tillåter mig ej härvid några andra suppositioner än sådana, som före mig framställs af män, hvilka erkänts vara bland våra utmärktaste lagstiftare, af män, som deltagit i lagkomitéens och lagberedningens arbeten. Ingen af dessa män, och man räknar dock bland dem Richert, Zenius, Staaft, Afzelius, har — huru olika än i öfrigt deras åsikter varit — fallit på den idéen, att hustrun skulle förvalta sin egendom oberoende af mannen. Lyckligtvis har ingen förrän Herr Hierta kommit fram med ett sådant förslag, lyckligtvis, säger jag, ty våra förhållanden, våra seder strida deremot. I Frankrike förekommer ej sällan inom de högre klasserna, att makarne lefva separés en biens, men detta leder ofta till att de blifva separés en corps. Jag har tagit en temligen noggrann kannedom om verkningarne af sådana bestämmelser inom äktenskapen, och jag har ej funnit några exempel, som mana till efterföljd. Under ett samtal med tvänne Fransyska damer angående detta ämne yttrade de ock till mig: »nous sommes en tel cas aussi peu mariées comme possible». Om vi nu sökte införa här i Sverge sådana äktenkap — hvilket för öfrigt i de flesta fall ej skulle lyckas, inom de lägre klasserna aldrig, inom de högre endast sällan — hvad vunne vi väl dermed. Så länge hustrun ej säger nej till mannens begäran att hon skall teckna sitt namn under hans skuldsedlar, så länge Svenska qvinnans uppfostran ej blir så förändrad, att hon erhåller kraft att kallt och beräknande motsätta sig alla uppoffringar, så tjenar det ju ej till något, att hon erhåller dispositionsrätt öfver sin egendom. Vi ega mycket att beklaga oss öfver här i Sverige, men vi kunna åtminstone vara stolte öfver ett, och det är våra familje-förhållanden. Beträffande dem säger jag såsom den stolte Britten: »jag vill ej, att vi skola ändra våra seder, våra lagar».

Om man äfven skulle vilja införa en lagstiftning i den här angifna syftningen, så hemställer jag dock, om man kan vara tillfredsställd med det nu framlagda förslaget. Är det väl tänkbart, Mine Herrar! att vi skulle antaga en lag, som väl bestämmer, att hustrun eger rätt att fritt förfoga öfver sin egendom, men ej stadgar i hvad mån hon skall bidraga till boets underhåll. Enligt Franska lagen åligger det hustrun, i det fall att makarne lefva separés en biens, att bidraga med en tredjedel till boet. Der är äfven stadgadt, att hon ej får utan mannens samtycke afhända sig någon egendom. Förslaget antager motsatsen; hustrun skulle få rätt att utan mannens vetskap afyttra all sin egendom, och det skulle således kunna hända, att mannen en vacker dag öfverraskades af underrättelsen, att den fastighet, på hvilken hela boets ekonomi grundats, blifvit föryttrad af hustrun. Hvilka missförhållanden skola ej på detta sätt kunna uppstå inom äktenskapet! Anledningar till oenighet och missämja finnas tillräckligt, låtom oss ej inkasta ett ytterligare

frö, genom att gifva hustrun dispositionsrätt öfver sin egendom, utan att bestämma hennes skyldighet att bidraga till husets underhåll. Man kan ju tänka sig — Xantippor bland hustrur finnas väl ännu — att hon vägrar alla bidrag; hvilka tvister måste ej då uppkomma! En absolut gällande grundsats i Svenska lagen har hittills alltid varit, att hustrun ej annat än i vissa undantagsfall kunde ikläda sig skulder, ingå förbindelser; antages förslaget, så måste hon, åtminstone i afseende å sin egen egendom, kunna ingå förbindelser, utgifva skuldsedlar och dylikt. Förslaget strider äfven mot en annan, allmänt erkänd rättsregel, den, att makarne efter äktenskapets ingående ej kunna träffa några afhandlingar med hvarandra, de tu äro då ett. Det säges nemligen »vill hon ej förvaltningen åt mannen anförtro», hvilket ju innebär, att makarne skulle kunna förändra äktenskapsförordets bestämmelser. Slutligen är i förslaget utesluten en bestämmelse, hvilken jag anser alldeles nödvändig och hvilken fanns i det förslag, som 1862 års Lag-Utskott afgaf, den nemligen, att alla aftal, hvarigenom hustrun erhåller dispositionsrätt öfver sin egendom, skola offentligen kungöras. Om ett för våra seder så egendomligt förhållande inträffar, som att hustrun sjelf förvaltar sin egendom, så bör detta publiceras och tredje man varskos för att inlåta sig i affärer med mannen. Detta är äfven iakttaget i 1862 års boskildnings-förordning. Denna lag ändrar i väsendtlig mån makarnes ställning till hvarandra i afseende å egendomsförhållanden, och den skyddar hustrun i möjligaste måtto mot mannens försök att missbruka sitt målsmansskap; men denna lag har ej tillämpats mera än tre år och är derföre ej känd. Hade de, som yrka den nu ifrågasatta lagförändringen, gjort sig reda för innehållet af nämnda lag, torde de hafva tvekat angående behöfligheten af en ny lag i detta ämne. Den siste talaren yttrade, att hustrun ej skulle ega rätt till boskildnad, i händelse mannen utarrenderade hustruns egendom och sjelf behölle afkastningen samt låte hustru och barn lida nöd. 1862 års Förordning ger dock hustrun rätt att söka boskildnad, i fall »mannen genom försummelse eller vanvård af boets angelägenheter — — kan anses sitt målsmansskap missbruka», och jag hemställer, huruvida ej ofvan angifna fall kan subsumeras under detta stadgande. Såsom en orsak till boskildnad uppger ock nämnda förordning det fall, att makarnes gemensamma bo belastas med gäld utan motsvarande nytta. Denna förordning stadgar således, att, när mannen visat sig vara oskicklig att förvalta boet, så skall han skiljas derifrån; den lag, man nu vill införa, åsyftar deremot, att frångå mannen all rättighet öfver boet, innan han ens hunnit visa, om han saknar nödiga kvalifikationer. Den vill beröfva honom möjligheten att »med samnad hand» förvalta boet, och den kan derigenom åstadkomma en sprängning, som blir allt utom fördelaktig. Då således enligt min åsigt en sådan lag, som den här föreslagna, ej medför någon nytta, men deremot dels sprider frön till misshällighet makarne emellan, dels sätter tredje man i osäkerhet, huruvida han skall våga inlåta sig i aftal med en gift man, nödgas jag yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Då ett förslag af hufvudsakligen enahanda innehåll, som det ifrågavarande, vid 1862—63 års riksdag, af det dåvarande

dåvarande Lag-Utskottet framlades för Rikets Ständer, då beslutet derom inom Utskottet fattades med den enhällighet, att endast Utskottets ordförande och en af dess ledamöter voro reservanter, och då detta förslag blef bifallet af tvänne Stånd, så torde man ega anledning antaga, att det nu framlagda förslaget icke är ett så vidunderligt missfoster, som en talare sökt göra troligt. I följd af båda Kamrarnes genom återremiss tydligen tillkännagifna åsigt hafva Utskottets fleste ledamöter ansett sig pligtige att uppgöra ett nytt förslag, så godt det kunde åstadkommas. Att detta har brister, vill jag ej förneka; fullkomlighet blef sällan mensklighetens lott, minst torde den kunna sökas hos Utskottet, der så divergerande krafter finnas, och hvilket dessutom nödgats umbära det verksamma biträde af dess främsta förmåga. Jag skall dock söka visa, att bristerna ej äro så stora, som man velat påstå. Hvad förslaget allmänna tendenser, dess syftemål, dess gagnelighet angår, så torde jag ej behöfva vara vidlyftig; frågan derom diskuteras så fullständigt, då ärendet förra gången förevar, att säkerligen Kammarens fleste ledamöter redan i detta fall hafva bestämt sin åsigt. Jag tillåter mig endast svara på tvänne anmärkningar af den föregående talaren. Han yttrade: ubi pecunia, ibi anima. Om så är förhållandet, bör man väl ej låta mannen besitta hela själen och göra hustrun alldeles själlös. Han citerade vidare en Engelsmans yttrande: »Vi vilja ej förändra våra seder, våra lagar». I afseende å familjerätten har dock vår lagstiftning visat en motsatt tendens, och förevarande förslag är endast ett konsekvent framsteg på den bana, man förut beträddt. Förslaget afser nemligen, dels att hustrun ej skall nödgas försaka all dispositionsrätt öfver sin egendom, då hon inträder i äktenskapet, att hon ej skall behöfva afsäga sig mera af sin frihet, än som för äktenskapets ändamål är behöfligt, och sålunda ej blifva absolut beroende af mannens godtycke, dels ock att, i händelse hustrun befinnes mera lämplig än mannen, att med omtänksamhet, skicklighet och klokhet förvalta sin egendom, tillfälle dertill må kunna beredas henne. Vill hon ej begagna sig deraf, så blifver äktenskapsförord ej upprättadt eller ej tillämpadt, och då kvarstå nu gällande lags bestämmelser oförändrade.

Hvad nu detaljbestämmelserna i förevarande förslag angår, så har en reservant framställt ej mindre än fem punkter, i hvilka förslaget skulle vara oantagligt. Den första punkten angår afkomsten af hustruns enskilda egendom och reservanten frågar, huruvida, om genom förord bestämmes, att hustrun ensam eger råda öfver sin enskilda egendom, hon då äfven har rätt att fritt förfoga öfver afkomsten. Ja, visserligen! När en person eger att fritt förfoga öfver sin egendom, utan att för sina åtgärder härutinnan stå under annans målsmanenskap, så följer deraf tydligen och ovilkorligen, att hon icke behöfver för någon redogöra, huruvida ens någon afkomst erhållits. I sammanhang härmed har reservanten äfven frågat, i hvad mån hustrun skulle bidra till boets gemensamma underhåll. Jag tillåter mig besvara detta med en annan fråga: hvar finnes i nu gällande lag något motsvarande stadgande för mannen? Något sådant finnes ej, ty lagen har velat, att äfven i detta hänseende det moraliska bandet mellan makarne skulle

vara det bestämmande. Om således en hustru inkommer till domstol med klagan öfver, att hon ej af mannen erhåller nödigt underhåll, så kan detta ej upptagas såsom en civil tvistefråga, och domstolen eger ej i sådan ordning ålägga mannen underhållsskyldighet. Ärendet måste behandlas såsom fråga om oenighet i äktenskapet, och först sedan domstolen dömt till skilnad till säng och säte, kan frågan om underhållet afgöras. Proceduren blir naturligtvis densamma, äfven om detta förslag antages. Den andra punkten afser hustruns rätt att afhända sig egendomen, och huruvida dertill skulle fordras mannens samtycke. Då hon har rätt att förfoga öfver egendomen, måste hon ock ega rätt att föryttra densamma. Har hon åter godvilligt öfverlätit på mannen dispositionsrätten, så är det han, som eger försäljningsrätten i öfverensstämmelse med nu gällande lags föreskrifter. Jag bestrider bestämdt den åberopade konsekvensen, att hustrun ej skulle få sälja sin egendom utan mannens samtycke, derföre att mannen enligt 11 Kap. 1 § Giftermåls-balken ej får afyttra hustruns fasta gods, utan hennes bifall. Lagen medger ju ingenstädes någon rättighet för hustrun att höras, då mannen afyttrar sin enskilda eller boets gemensamma egendom. Äfven i afseende å den tredje punkten, eller hustruns behörlighet att med gällande verkan ingå förbindelser, medför icke det föreslagna stadgandet några svårigheter. Har hustrun rätt att förvalta sin egendom, så är hon ock berättigad att ingå förbindelser, så vidt de med denna egendom kunna gäldas. Hvad åter den fjerde punkten, eller makarnes ansvarighet för boets gäld angår, så är detta en fråga, som ej hör hit. Här är fråga om ett lagstadgande, som reglerar förhållandena emellan makarne inbördes, och ej afser deras förhållande till tredje man. Tredje man får samma rätt att utfå sin fordran ur boet, som enligt nu gällande lag, och på hans rätt kan aldrig inverka hvem som förvaltar boet. Att det åsyftade ändamålet med lagförändringen ej fullständigt vinnes, så länge hustrun låter förmå sig att teckna sitt namn å mannens skuldsedlar, må medgifvas, men detta är en särskild fråga. Den femte punkten angående bevarandet af tredje mans rätt är till en del besvarad dermed, att frågan ej angår tredje mans rätt, utan endast förhållandet mellan makarne. Den anmärkta svårigheten att erhålla kännedom angående äktenskapförord eger egentlig betydelse i afseende å nu tillåtna förord, genom hvilka makarnes ansvarighet för gälden kan vara förändrad; genom bestämmelser, angående förvaltningen, kan deremot aldrig tredje mans rätt rubbas. Under öfverläggningen har man anmärkt, att det i förslaget befintliga stadgande, att hustrun har rätt att sedermera på mannen öfverlåta förvaltningen, skulle strida mot den allmänna grundsatsen, att makar ej kunna träffa något aftal med hvarandra. Jag lemnar derhän, huruvida häri ligger en inkonsekvens; jag får blott erinra, att äfven i andra fall fordras hustruns samtycke till mannens åtgärder, t. ex. enligt 11 Kap. 1 § Giftermåls-balken, vid fråga om afsyning af hustruns fasta gods. Är hon berättigad att gifva sitt samtycke i ett fall, bör hon äfven kunna lagligen göra det i ett annat. Jag vill ej vidare upptaga tiden, utan anhåller vördsamt om bifall till Utskottets förslag, under den vissa tillförsigt, att, äfven om det samma nu kommer att falla, det derå nedlagda arbetet icke varit förgäfvat, utan att det frö, som för fem år sedan nedlades, skall bibehålla sin

lifskraft och utvecklingsförmåga, och att det i en mer eller mindre af-
lägsen framtid måste åstadkomma frukt.

Herr von Koch: Jag anser visserligen nödvändigt, att ett lag-
stadgande i den riktning förevarande förslag åsyftar, blefve infördt,
men jag kan dock icke inse, att genom detta förslag man skulle kunna
vinna ändamålet, eller freda hustruns i boet införda egendom från att
genom mannens slösaktiga lefnadssätt eller oskickliga förvaltning för-
skingras. Den siste värde talaren har under sitt talangfulla försvar
för Utskottets förslag medgifvit, att ändamålet icke fullständigt skulle
derigenom kunna uppnås, men han trodde, att åtminstone något skulle
dermed vinnas. Jag fruktar dock, att dermed icke kan vinnas något
annat, än att uppmärksamheten blifvit fästad på frågan, och att detta
förslag kan föranleda ett annat, som är antagligare. Jag har tänkt mig,
att ändamålet skulle kunna fullständigt vinnas på ett mycket enklare
sätt, hvilket, der det allmänt tillämpats, visat sig särdeles verksamt.
Jag tror nemligen, att man borde följa den Engelska lagstiftningen i
detta ämne. I England förlorar, i samma stund som man och hustru äro
sammanvigda, hustrun enligt Common Law all rätt till boet, men denna
ytterlighet föranleder en annan ytterlighet, i det att förord allmänt
upprättas, hvarigenom hustruns egendom helt och hållet undantages
från mannens förvaltning och ställes under vård af gode män. Jag tror,
att man borde, för så vidt det kan stå tillsammans med vår lagstift-
ning, inympa något dylikt på våra förhållanden, och att man derige-
nom skulle undvika största delen af de anmärkningar, som både nu
och vid ärendets förra behandling blifvit framställda. Jag har visser-
ligen icke tänkt mig så väl in i ämnet, att jag nu kan formulera ett
bestämt lagstadgande, men jag vill dock angifva hufvuddragen af ett
lagstadgande i detta ämne, sådant det enligt min tanke borde vara,
emedan jag föreställer mig, att det kan tjena till ledning vid en för-
nyad behandling af frågan. Jag skulle vilja bibehålla 1 §:n 8 Kap.
Giftermåls-balken, sådan den lyder i Utskottets förslag, men skulle der-
emot vilja sålunda förändra Utskottets förslag till lydelse af 1 § 9 Kap.
samma Balk: »Sedan man och qvinna sammanvigde äro, då är han hen-
nes rätte målsman, och eger söka och svara för henne; hustrun följer
ock mannens stånd och villkor. Är genom äktenskapsförord, viss egen-
dom från mannens målsmanskap undantagen; då skall, så länge äkten-
skapet varar, den egendom anses såsom af lika egenskap med sådan,
hvilken hustru, efter mannens boskildnad, fått undanskifta, samt stäl-
las under vård af en eller flere gode män, som, i händelse förords-
handlingen derom icke innefattar föreskrift, rätten utser, då denna
handling dit ingifves».

Derigerom vinnes, att egendomen kommer att förvaltas på samma
sätt, som nu är föreskrifvet i afseende å egendom, som genom boskil-
nad blifvit undanskiftad, hvarförutom dels förekommit det obehagliga
i den dualism, som enligt Utskottets förslag skulle uppstå, och dels
hustrun förhindras, att i ett svagt ögonblick tillintetgöra ett uppgjordt
förord.

Det är så mycket taladt i denna fråga, att jag icke vill längre
upptaga Kammarens tid, utan endast vill ytterligare tillkännagifva, att

jag vill sjelfva saken, men att jag anser Utskottets förslag icke leda till målet.

Herr Nordström Det må medgifvas, att de af nu gällande lag fastställda grunder för bedömande af den rätt, hvilken mannen, såsom familjens hufvud och målsman, tillkommer i afseende å den egendom, som makarne antingen gemensamt, eller hvardera enskildt tillhör, äro i behof af en noggrann revision i hvad angår hustruns enskilda egendom och andel i boet; men svårligen torde man dock kunna erkänna, att hvad Lag-Utskottet genom detta sitt Utlåtande i den syftningen föreslagit, vore välberäknadt, ändamålsenligt och tillfyllestgörande. Det är tre §§ i vår lag Utskottet föreslår till ändring. Uti 1 § 8 Kap. Giftermåls-balken, sådan den lyder i Förordningen den 13 Juli 1818, skulle införas föreskriften: »Ej må förord göras om annat än makarnes giftorätt och inskränkning i den rätt, mannen såsom hustruns målsman tillkommer öfver sådan egendom, deri han ej eger giftorätt», etc.; Uti 1 § 9 Kap. Giftermåls-balken tilläggas orden: »Är genom äktenskapsförord viss egendom från mannens målsmanskap undantagen; då ege hustrun den förvalta. Finnes hon ej dertill skicklig och vill hon ej förvaltningen åt mannen anförtro, förordne domaren god man, som egendomen vårdar och förvaltar»; och uti 6 § 11 Kap. Giftermåls-balken: »Ej må hustrun köp sluta om fast gods, eller sälja något af lösören i boet, der hon ej efter äktenskapsförord eger den egendom sjelf förvalta», etc.

Dessa här till orden understrukna ändringar och tillägg äro de, genom hvilka Utskottet anser de flera missförhållanden och orättvisor kunna aflägsnas eller afhjelpas, af hvilka detsamma uti inledningen eller motiveringen gjort en så omständlig framställning, för att visa till hvilka missbruk och förluster mannens nuvarande målsmansrätt i afseende å hustruns enskilda egendom kunde leda; och botemedlet deremot skulle vara att finna deruti, att hustrun genom äktenskapsförord tillades rättighet, att fritt och oberoende af mannen, efter sitt behag förvalta sin enskilda egendom, eller att dertill få genom domarens medverkan utsedd en annan god man, än hennes egen äkta man; inbegripande ordet *förvalta*, enligt Utskottets förslag, äfven rättighet för hustrun att, utan mannens samtycke, bortsälja eller annorledes abalienera den henne tillhörande egendom.

Må det tillåtas mig, att, till en jämförelse, erinra om de hufvudgrunder, efter hvilka makarnes rätt och andel i boet regleras af den Franska Code civil, som äfven utom Frankrikes gränser erhållit gällande kraft i det vestra Europas flesta kontinental länder. Denna lag förklarar, att den reglerar och bestämmer egendomsförhållandena makar emellan och deras ömsesidiga rätt deri, *endast för den händelse*, att särskildt aftal och öfverenskommelse derom icke egt rum i stadgad ordning, innan sjelfva giftermålet högtidligen afslöts. Ett derefter uppgjort eller förändradt *äktenskapsförord* eger ingen bindande kraft. En deri intagen öfverenskommelse, hvarigenom *mannen* skulle afstå från sina rättigheter *såsom familjens hufvud och chef* eger ej heller någon giltighet. De blifvande makarne kunna i vederbörlig ordning förklara, att de vilja ingå äktenskap med förbehåll hvad boet angår, att det

skall behandlas antingen efter de regler, som bilda hvad lagen kallar *le regime de la communauté*, eller efter dem, som reglera *le regime dotal*. Det förra, eller gemensamhets-regimen, som äfven träder i kraft, om ej något förord blifvit träffadt, omfattar: a) alla fastigheter, som under äktenskapet förvärfvas, dock med undantag af arfs- eller gåfvofång, det sednare, om ej annorledes förordnas, b) all den lösegendom, som makarne egde den dag, deras äktenskap ingicks och avslöts, eller som under äktenskapet af dem förvärfvas, eller ärfves, eller i gåfva erhålles, derest gåfvogifvaren icke annorledes förordnat, c) all afkastning och inkomst af hvad namn eller beskaffenhet som helst, som under äktenskapet tillfaller makarne, vare sig af deras arbete eller af den fasta eller lösa egendom, som räknas till gemensamheten. Den till gemensamheten hörande *gälden* (le passif de la communauté) regleras efter samma grunder, som gemensamhetens aktiva; dock drabbar gäld, som häftar på en någondera maken under äktenskapet genom arf tillfaller fastighet, enligt regeln, och med förbigående här af vissa speciela bestämmelser, egentligen samma fastighet. Bestod arvet af både lös och fast egendom, fördelas derå häftande gäld, efter bestämda grunder, på så väl den lösa som fasta egendomen, och den del deraf, som då faller på den förra, drabbar äfven gemensamheten.

Hvardera maken eger, enligt regeln, lika stor andel i det gemensamma boet, eller således hälften deraf. Genom aftal och förord kan denna andel dock bestämmas till mer eller mindre än hälften, eller till en viss bestämd summa, eller visst slag af egendom eller ock sålunda, att endera maken allena skall vid boets upplösning blifva egare af hela gemensamheten, eller ock att ingen gemensamhet i boet skall ega rum, och regeln i afseende å gälds betalning är härvid alltid den, att andelen i gälden beräknas efter andelen i gemensamheten, utan att annat aftal derom gäller. Gäld, som drabbar, icke gemensamheten, utan endast någondera maken personligen, kan likväl förekomma, och meddelar lagen utförliga bestämmelser i detta afseende. Hvad likväl lagen strängt vidmagthåller, det är mannens rätt såsom familjens chef och målsman. Honom tillkommer förvaltningen af all den egendom, som hör till det gemensamma boet, äfvensom rätt att, utan samtycke af hustrun, föryttra eller hypothisera större eller mindre delar af boet, men icke genom gåfva afhända något deraf, med undantag af ett eller annat individuelt lösöre, och ej heller genom testamente förordna om mer än sin andel i gemensamheten. Mannen tillkommer likaledes förvaltningen af all hustrun *personligen* tillhörande egendom, dock ej att föryttra hennes fastigheter utan hennes samtycke, och äfven i det fall, att enligt förordet *ingen* gemensamhet skall ega rum, är dock mannen berättigad att förvalta hustruns förmögenhet och, till hushållets och familjens gemensamma gagn och nytta, uppbära och använda dess afkastning. I den händelse likväl, att på grund af domstolens beslut boskildnad (*separation de biens*) försiggått, eller att uti förordet öfverenskommelse träffats derom, att hvardera maken i afseende å sin egendom allena skall bibehålla förvaltningen, eger hustrun oberoende af mannen utöfva denna förvaltning och uppbära och disponera öfver inkomsterna, dock mot skyldighet att till hushållets kostnader bidra med en tredjedel deraf, så vida ej annat aftal i detta hänseende träffats;

varande hon likväl ej berättigad att utan mannens eller, i fall af hans vägran, domstolens samtycke, abalienera någon sin fastighet, en regel, som åter icke genom något aftal får rubbas.

Le regime dotal utgår från samma grunder, som uppställas af vår lag i afseende å *medgift och hemföljd*, men afser endast det, som hustrun i boet inbragt. Förordet och aftalet derom bör före giftermålet uppgöras, och kan en sådan medgift och hemföljd ingå äfven uti ett bo, der för öfrigt gemensamhet i större eller mindre mån är antagen. Förteckning öfver föremålen för *la dot* bör uppgöras och den samt aftalet i öfrigt tjena till rättesnöre så väl vid förvaltningen, som vid återställandet af medgiften, när äktenskapet upplöses. Utförliga, i åtskilligt modifierande, bestämmelser härom äro i lagen gifna. Mannen allena tillkommer förvaltningen af medgiftsegendomen, eller *la dot*, äfvensom att uppbära räntor och afkastning deraf, och använda dem för familjens bästa; dock kan åt hustrun förbehållas en viss andel deraf för hennes personliga behof. Hvarken mannen eller hustrun, eller båda gemensamt, äro likväl berättigade att föryttra eller hypothisera de till *la dot* hörande fastigheter, undantagande i vissa för familjens bästa afsedda fall. Sker annorledes, kan det abalienerade genom klander återvinnas af släkten. Gör mannen i sin förvaltning sig skyldig till fel och vårdslöshet, som hotar med skador och förluster, kan hustrun begära och vinna boskildnad af domaren.

I sammanhang härmed stå de s. k. *biens paraphernaux*, det vill säga, all sådan hustruns särskilda egendom, som icke innefattas i *la dot*, eller medgiften. Denna egendom och afkastningen derifrån eger hon sjelf förvalta och njuta, men får icke abalienera eller kära och svara för dem utan mannens, eller i fall af hans vägran, domstolens samtycke. Har hustrun öfverlåtit förvaltningen åt mannen, betraktas han af lagen som hennes ombudsman. Om all hustruns egendom hör till denna kategori, skall hon till kostnaderna för huset bidra med en viss del af afkastningen, hvilken del lagen, i brist af särskildt aftal, fastställer till en tredjedel.

Den preussiska landträtten och den nya österrikiska civillagen förtjena ock att i dessa ämnen rådfrågas, och af dem likasom af det nu från den fransyska Code civil anförda finner man, att, under det lagstiftaren på ena sidan gifvit äktenskapskontrahenter den största möjliga frihet att genom förord före giftermålet bestämma, huruledes med deras enskilda i boet införda, eller under äktenskapet tillkomna egendom skall förhållas, hon likväl, på den andra, ej förnekat eller upphäft mannens rätt såsom familjens chef och målsman, eller de pligter, som honom såsom sådan åligga att vårda barnens och husets rätt och bästa.

Kastas nu en blick tillbaka på Lag-Utskottets förslag, reducerar det sig hufvudsakligen dertill, att hustrun skulle kunna genom äktenskapsförord förbehålla sig fri förvaltning af större eller mindre del af sin egendom och undandraga densamma mannens målsmanskap. Huruvida hon utan hans samtycke egde abalienera densamma, till förfång måhända för barn och familj, huruvida och till huru stort belopp hon med afkastningen borde bidra till kostnaderna för familjens underhåll, huru förhållas borde med den å boet häftande gäldens betalning, huruvida hustrun vore mannen någon reda skyldig för afkastningens använ-

dande, med flera af det föreslagna nya sakförhållandet uppkommande, viktiga frågor, sådant allt lemnas utan allt slags utredning och närmare föreskrift. Att mannen skulle kunna afsättas från målsmannaskapet i hvad sådan egendom beträffade, det är allt hvad förslaget vill hafva förklaradt. Endast en detaljbestämmelse föreslås, nemligen, att, om hustrun »finnes oskicklig» till förvaltningen och ej vill anförtro den åt mannen, domaren egde förordna god man, henne till biträde. Men äfven detta »finnes oskicklig» är ett oskickligt uttryck, enär den passiva formen »finnes» alldeles icke anvisar, hvilken som skall finna det och vara befogad att, om än mot hustruns vilja, hos domaren begära förordnande för en god man. Förslaget är, efter mitt omdöme, i alla afseenden ofullständigt, otillfredsställande och mera egnadt att framkalla nytt trassel och osäkerhet, än att aflägsna sådant. Jag bör ej heller underlåta att påpeka det språk- och tankefel, som förekommer i första §:n, der orden lyda: »vilja man, eller qvinna, der hon enka är, eller giftoman å mös vägnar, göra förord sig emellan», o. s. v. hvarest det alternativa *eller* borde utbytas mot bindningsordet *och*, om sak och logik skall få ut sin rätt. Upplysas bör dock, att samma fel återfinnes redan i Förordningen af år 1818, hvarifrån det mesta af paragrafens innehåll är hemtadt.

På anförda skäl och med erinran om, att den nya boskildningsförordningen af år 1862 i viss mån anvisar hustrun medel att skydda sig mot mannens misshushållning och missbruk af målsmannarätten, får jag, ehuru gillande sjelfva syftet af förslaget, likväl tillstyrka afslag å detsamma, sådant det nu lyder.

Herr Bergstedt: För en halftimma sedan hade jag ej ämnat att begära ordet i denna fråga, och jag ber derföre om tillgift, i händelse mitt föredrag ej blir fullt sammanhängande; det skall åtminstone ej blifva långt. Orsaken, hvarföre jag nu vågat begära ordet, är hufvudsakligen den, att hittills endast laglärde yttrat sig i denna fråga, som ej blott är viktig i afseende på formen, utan i sina konsekvenser berör medborgare af alla klasser, hvarföre det synes mig att äfven andra än jurister böra uttala sin åsigt i densamma. Jag har alltid ansett, att äktenskapets begrepp såsom en civil inrättning är mindre utbildadt i det allmänna medvetandet, än det borde vara, och orsaken dertill har varit, att äktenskapet hufvudsakligen betraktats såsom en religiös institution. Enligt min åsigt skulle det vara särdeles önskligt, om äktenskapet, utan att derföre dess religiösa och sedliga betydelse underskattades, ansåges äfven såsom en viktig civil angelägenhet, och det är af denna anledning som jag, alltsedan jag började tänka öfver sociala frågor, har föreställt mig såsom särdeles önskvärdt, att förordet blefve regel i stället för undantag, och att således följaktligen lagstiftningen ändrades derhän, att förordet, i stället för att nu vara ett misstroende-votum från hustruns sida, blefve en välgöring, som mannen i första rummet skulle påyrka. Det är mig alldeles klart att något å lagstiftningens sida måste göras i syftningen af Herr Hiertas motion. Under en vistelse i England hade jag tillfälle att lära känna de i många grannlaga och viktiga frågor välgörande verkningarne af det der brukliga trusteesystemet, särskildt i afseende på makars inbördes ekonomiska förhållanden, och jag blef derföre särdeles angenämt öfverraskad, då jag fick höra en högt lagfaren ledamot

af denna Kammare förorda ungefär samma system. Utskottets sätt att lösa den vigtiga frågan torde ej vara fullt lyckligt, — och derföre snarare afskrämma från, än leda till det önskade ändamål, jag tänkt mig. Föreskriften: »då ege hustrun den förvalta», kan jag ej gilla, lika litet som sträfheten och strängheten i 6 § af 11 Kap. Giftermåls-balken. Jag skulle derföre helst hafva önskat en återremiss, men då detta i anseende till den korta tid, som återstår innan Riksdagens afslutande, ej torde låta sig göra, inskränker jag mig till att instämma i syftningen af Herr von Kochs anförande.

Herr Fröman: Jag har både förut och äfven i dag hört uttalas den tanke, att ett lagförslag, hvars principer anses rigtiga, men hvars detaljer befinnas otillfredsställande, detta öaktadt bör bifallas, på det att Kongl. Maj:t sedermera må låta, med ledning af detsamma, ett nytt förslag utarbetas och framläggas för Riksdagen. För min del kan jag dock ej anse Representationen värdigt att godkänna ett uppenbarligen ofullständigt och med redaktionsfel behäftadt förslag. Vida bättre skulle det då vara att aflåta till Kongl. Maj:t en underdånig skrivelse med anhållan, att han måtte framlägga förslag i ämnet. I afseende å förevarande fråga kan jag dock ej ens gilla en sådan åtgärd, enär jag, i likhet med en föregående talare, anser, att 1862 års boskildningsförordning ännu är så föga känd och så kort tid tillämpad, att man icke med säkerhet kan bedöma, huruvida ytterligare lagstiftning i detta ämne kan vara af behovet påkallad eller icke; och jag får således af denna anledning yrka afslag å Utskottets förevarande förslag.

Herr Faxe: Jag ber att få besvara några anmärkningar, som blifvit gjorda mot detaljerna af detta förslag. Den första anmärkningen rörde, att det skulle lemna obestämdt, om och i hvad mån hustrun bör af sin egendom tillskjuta till boets underhåll. Bestämmelser härom kunna ju intagas i förordet, men i annan händelse måste förhållandet blifva detsamma som i afseende å mannens tillskott, eller att det måste bero på öfverenskommelse. Man har vidare anmärkt, att i förslaget icke finnes bestämdt, hvilken gäld skulle blifva hustruns enskilda. Jag får i detta afseende erinra, att all skuld, hustrun har, måste anses såsom hennes enskilda, till dess motsatsen bevisas. Derjemte har man här anført, att, om i det af mig förut anförda exempel mannen qvitterar arrendet för flera år, skulle ett sådant förfarande innefatta misshushållning, som enligt boskildningsförordningen skulle gifva hustrun rätt till boskildnad, men jag vågar bestrida, att boskildnad kan vinnas, så vida icke verklig misshushållning eger rum. I allmänhet vinnes icke boskildnad, utan att i sammanhang dermed makarne dömas till skildnad i säng och säte, men det är en stor skildnad emellan en sådan rättegång och den här föreslagna procedur. En talare har föreslagit, att åt gode män skulle öfverlemnas att förvalta hustruns egendom. Jag har dock stora betänkligheter vid att antaga ett sådant lagstadgande, ty det skulle sätta så väl mannen som hustrun i för stort beroende af de gode männens godtycke. Jag vill väl medgifva, att genom förord må bestämmas, att egendomen skall förvaltas af gode män, men deremot kan jag ej anse det lämpligt, att i *lagen* stadgande härom intages. Jag yrkar fortfarande bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr vice Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande förslag och dels afslag derå; framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till detsamma, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

1 § i 9 Kap. Giftermåls-balken.

Grefve Sparre: Vid det förhållande, att 1:sta punkten blifvit afslagen, torde Kammaren finna, att äfven denna punkt bör afslås, och anhåller jag om proposition derå.

§:n afslog.

6 § i 11 Kap. Giftermåls-balken.

Grefve Sparre: Äfven denna punkt torde böra afslås, vid det förhållande att de föregående blifvit afslagna.

§:n afslogs.

Ingressen.

Herr vice Talmannen yttrade, det Kammaren torde finna, att, till följd af Kammarens öfver de föreslagna nya §:ne fattade beslut, den nu föredragna ingressen icke kunde föranleda till annan åtgärd än att läggas till handlingarne.

Ropades ja.

Herr Dickson, Axel: Jag får anmäla min reservation mot Kammarens nu fattade beslut.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 27 och 29 sistlidne April bordlagda Utlåtande N:o 69, i anledning af väckta förslag, att ordförande i skolråd måtte utses genom val.

Härvid förekom först:

Utskottets förslag till förändrad lydelse af 23 § i Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

Herr Hasselrot: Jag erkänner villigt och tacksamt, att skolan i presterskapet har sin naturligaste målsman, och i de flesta fall äfven sin bästa, men det lärer väl icke kunna nekas, att från denna allmänna regel undantag gifvas. Det kan gifvas fall, då pastor i följd af ålder eller sjukdom icke är den lämpligaste mannen, att vara ordförande i skol-

rådet. I större församlingar, der flera skolor finnas, kan pastors tid vara så upptagen, att han icke medhinner att egna skolan den tillsyn, och gifva densamma den ledning, som den kräfver, och dessutom kan pastor, likasom hvarje annan menniska, lätt fela eller icke alltid vara öfvertygad om rättmätigheten af tidens fordringar på en högre folkbildning. Om sanningen häraf medgifves och derjemte erkännes, att ordföranden i skolrådet kan utöfva ett mäktigt inflytande på lifvet inom folkskolan, synes det äfven vara klart, att skolans väl icke bör vara beroende af den tillfälligheten, att pastor är lämplig eller olämplig att vara ordförande i skolrådet. En förändring i det nu gällande stadgandet, att pastor ovilkorligen skall vara ordförande, är desto angelägnare, som, enligt hvad vi känna, en pastor icke kan skiljas från denna befattning, utan att skiljas från sitt embete. I fråga om sättet att lösa dessa svårigheter tror jag icke, att Utskottet valt det lämpligaste. Utskottet har nemligen föreslagit, att pastor skall vara ordförande i skolrådet, derest ej församlingen honom från samma bestyr frikallar. Det synes ligga något kränkande häruti, och orden betyda icke hvad de synas utvisa. Denna välvilliga frikallelse vore icke något annat än ett maskeradt afskedande, och, om detta förslag antages, skulle enligt min tanke pastor komma i ett mycket obehagligt förhållande till sin församling. Om deremot det af mig i min reservation framställda förslag, enligt hvilket församlingen skulle ega, att till ordförande i skolrådet fritt välja den man, om hvars nit för skolväsendet den vore öfvertygad, blefve antaget, skulle pastors ställning blifva långt fördelaktigare, ty, om han genom församlingens fria val blefve utsedd till ordförande i skolrådet, skulle han deri finna en ytterligare uppmaning, att uppfylla sina pligter i afseende å skolans utveckling. Jag har hört framkastas mot mitt förslag en anmärkning, hvilken, om den vore grundad, skulle göra det omöjligt, nemligen att en till ordförandeplatsen lämplig pastor skulle kunna afsäga sig befattningen, om han genom val blefve utsedd till densamma, men jag får fästa uppmärksamheten derpå, att jag i mitt förslag intagit särskildt stadgande derom, att pastor icke, då han till ordförande i skolrådet utsedd varder, skulle ega att denna befattning sig afsäga, der han ej vore öfver 60 år gammal. Jag har icke tillagt sjukdom såsom befriande från befattningen, emedan sådan kan betraktas såsom ett allmänt laga förfall. Jag tror dock icke, att, om en skicklig pastor finnes, denne skulle afsäga sig befattningen, och skolans angelägenheter komma i händerna på mindre lämplig person, ty jag kan icke föreställa mig, att pastor, som har till sin första pligt att tillse, det undervisningen med kraft bedrifves, skulle afsäga sig denna pligt derföre, att han blifvit genom församlingens förtroende vald till ordförande i skolrådet, och sålunda ytterligare uppmanad att fullgöra den. Om pastor på grund af sjukdom eller andra hinder icke skulle kunna åtaga sig de med ordförandeplatsen förenade åligganden, bör han dock, såsom jag äfven föreslagit, vara ledamot af skolrådet, för att i denna egenskap kunna följa undervisningen.

Jag har haft många skäl för mitt påstående, att pastorn i många fall icke är den lämpligaste till ordförande i skolrådet, men jag har haft särskild anledning dertill uti den berättelse, som en af Elfsborgs läns

landsting tillsatt komité afgifvit, angående folkskolans tillstånd och utveckling i nämnda län. Jag anhåller att derur få uppläsa följande:

Dessa meddelanden åstadkommo stort bekymmer inom landstinget, och man föreslog att till Kongl. Maj:t ingå med en petition i ämnet, men, som sådant icke ansågs öfverensstämma med landstingets befogenhet, åtog jag mig i stället att väcka förslag i frågan vid riksdagen. Det är således egentligen landstingets talan jag förer, då jag nu vördsamt anhåller, att Kammaren måtte bifalla det af mig framställda förslag. Jag föreslår således vördsamt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 23 § i Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd må erhålla följande förändrade lydelse:

Kyrkoherden, eller den hans embete förestår, eller ock annan prestman, som han för något tillfälle kan dertill förordna, är i kyrkorådet ordförande.

I den annex- eller kapellförsamling, vid hvilken särskild ständig prestnan finnes anställd, skall han föra ordet, när kyrkoherden eller den, som hans embete förvaltar, ej är i stämman tillstädes.

Ledamöter i kyrkorådet äro församlingens kyrkovärdar samt så många i kyrkostämman valde, för gudsfruktan och nit kände män, som församlingen finner lämpligt utse.

Till ordförande och ledamöter i skolrådet eger församlingen i kyrkostämman utse män, som för nit om skolväsendet kände äro. I skolrådet vare dock kyrkoherden, eller den hans embete förestår, ledamot, äfven i det fall, att han der ej förer ordet.

I såväl kyrkorådet, som skolrådet, må ledamöternes antal, ordföranden inberäknad, icke understiga fem.

Ledamöter i kyrkorådet, såväl som ordförande och ledamöter i skolrådet, väljas för en tid af fyra år; och må ej kyrkoherde, eller den hans embete förestår, då han till ordförande i skolrådet utsedd varder, ega att denna befattning sig afsäga, der han ej är öfver 60 år gammal.

Friherre Hamilton: För min del kan jag ej biträda, vare sig Utskottets eller reservantens förslag, och skälet dertill är, att enligt min åsigt antalet af de församlingar, som skulle lida genom den föreslagna förändringen, måste blifva vida större än antalet af dem, som skulle vinna derpå. Mot den skildring af folkskolans tillstånd i Elfsborgs län, som här blifvit uppläst, får jag återropa kontenta af de berättelser, som under de sista sex åren afgifvits af Rikets folkskoleinspektörer. Dessa berättelser erkänna allmänt Svenska presterskapets stora förtjenster om folkskolan, och intyga, att skolan, utan detta presterskaps understöd och uppsigt, skulle hafva nedsjunkit till blott och bart en småskola. Deremot beklaga de sig, att skolrådets öfrige ledamöter visa en alltför stor likgiltighet för den viktiga frågan, så att de allt för ofta underlåta, att infinna sig, ej blott i skolan, utan äfven i sjelfva skolrådet. Öfvertygelsen om bildningens nödvändighet och nytta är ännu så föga utvecklad hos flertalet af husfäderne på landet, att desse snarare ega böjelse att undandraga sig folkskolestadgans föreskrifter, än att med nit uppfylla desamma, och så länge förhållandet är så-

dant, vågar jag för min del ej åt församlingarne öfverlåta omvårdnaden om skolan. De af reservanten anförda exempel å tillståndet inom församlingar, hvilkas prester varit likgiltige för folkskolan, visa blott att bland dessa församlingars medlemmar sjelfve ej funnits någon, som verkligen nitälskat för skolans bästa, ty, om så hade varit förhållandet, hade väl denne hos domkapitlet eller, om dermed ej något utträttats, hos Kongl. Maj:t anført klagomål öfver pastors tredska och försumlighet. Då således den här föreslagna förändringen hvarken är lämplig eller af behofvet påkallad, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: Det skulle måhända kunna ifrågasättas, om icke, så länge folkskoleväsendet lyder under kyrkostämman och domkapitlet, samt pastor är sjelfskrifven ordförande, så väl i kyrkostämman som kyrkorådet, konsekvensen fordrar, att han äfven är ordförande i skolrådet. För min del skulle jag dock gerna uppoffra denna konsekvens, så vida det vore möjligt, att fullkomligt konsekvent genomföra principen om valfrihet i afseende å ordförandebefattningen i skolrådet. Göres denna till ett kommunalbestyr, så borde det nemligen blifva ett kommunalbestyr, hvari den ene af församlingens medlemmar ej hade större skyldighet att deltaga än den andre, och hvilket således pastor ej i högre grad än någon annan församlingsmedlem vore förbunden att åtaga sig. Så väl Utskottets majoritet som motionären inom denna Kammare synes dock hafva medgifvit, att församlingen ej i allmänhet eger en sådan tillgång på goda krafter, ett den kan umbära pastors biträde vid den svåra och mödosamma uppsigten öfver folkskolans angelägenheter. Den bedröfliga skildring, motionären lemnat af tillståndet inom vissa församlingar i hans hemort, tyckes ock utgöra ett bevis för rättigheten af nämnda åsigt, ty, om inom dessa församlingar hade funnits personer, lämplige att vara ordförande i skolråd, så borde väl desse äfven såsom blotta församlingsmedlemmar hafva kunnat verka så mycket för folkskolan, att ej tillståndet blifvit sådant, som motionären skildrat. Den reform, som han föreslagit, torde således svårigen kunna förbättra folkskolans ställning inom nämnda församlingar. Hvad som emellertid mest stött mig i Utskottets förslag, och till en del äfven i motionärens, har varit, att, då man velat åläggja pastor såsom en *skyldighet* att bekläda ordförandeskapet i skolrådet, man velat gifva församlingen en *rättighet* att »frikalla», d. v. s. afsätta honom derifrån. Af enahanda skäl skulle ju församlingen, om en pastor, ehuru god ordningsman, vore dålig predikant, kunna befria honom från den sednare befattningen, och dertill utse en annan. Då jag ej anser lämpligt, grannlaga eller ens nyttigt, att kyrkoherdens rättighet, att utöfva sina pligter, göres beroende af församlingens godtycke, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Silfverschiöld: I likhet med den förste värde talaren erkänner jag behofvet af en förändrad lagstiftning i afseende å ordförandeskapet i skolråd, men, oaktadt jag har samma kännedom som han om förhållandena i det af honom åberopade länet, kan jag icke anse det vara skäl att åt församlingarne öfverlemna rätt att välja ordförande. Jag känner nemligen, att i många församlingar i nämnda län skulle

man då genast frikalla pastorerna från ordförandeskapet, i akt och mening att frikalla sig sjelf från alla utgifter för skolväsendet. Under sådana omständigheter kan jag icke gilla, om jag ej af andra formela skäl vore derifrån hindrad, Utskottets förslag. Den öfverstyrelse, som finnes för skolväsendet, måste, efter min tanke, hafva en representant i skolrådet, och så länge denna öfverstyrelse utgöres af stiftsstyrelsen, om hvars lämplighet härtill jag nu ej vill yttra mig, bör den ega en sådan representant, och denne representant är nu pastor. Men en mängd fall kunna inträffa, då pastor i följd af pastoratets vidsträckt het icke förmår att så, som sig bör, utföva ordförandeskapet i skolrådet, då pastor i följd af ålder eller sjukdom är urståndsatt att utföva det, och då pastor saknar god vilja i afseende å skolväsendet. Under sådana förhållanden bör det vara stiftsstyrelsens både rätt och skyldighet att förordna annan lämplig ordförande i skolrådet. Härvid bör dock stiftsstyrelsen, oakadt den bör ega initiativet och bära det moraliska ansvaret att intet härvid uraktlåtes, icke handla helt och hållet på egen hand, utan den bör höra såväl vederbörande skolinspektör som församling. Jag får på dessa skäl föreslå, att ifrågavarande stadgande måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»I skolrådet bör jemväl kyrkoherden, eller den hans embete förestår, vara ordförande, derest ej stiftsstyrelsen, efter vederbörande skolinspektörs och församlings hörande, finner skäl annan ordförande förordna».

Herr Björck: Jag hade redan vid riksdagens början, då motionen i detta ämne skulle till Utskottet remitteras, tillfälle att yttra några ord om mina betänkligheter vid att fritaga pastorerna från den skyldighet, som nu åligger dem, att vara ordförande i skolrådet. Jag yttrade då, att jag anser det höra till undantagen, att presterne i denna viktiga sak äro likgiltige, och att vid den myckna nitälskan, man har för skolväsendet, och den ökade kontroll, som genom inspektioner eger rum, jag trodde, att i framtiden ett sådant förhållande skulle komma att ännu mera höra till sällsyntheterna. Af den inspektionsberättelse, som en värd talare uppläst, har jag funnit, att församlingar finnas, der man vill beskylla presterskapet för brist på nit för skolans utveckling. Jag var lycklig nog att bland exemplen, som anfördes, icke hafva hört något från det stift, hvilket jag tillhör. Jag tror dock, att pastorerna måhända ofta orättvist klandras för likgiltighet för skolan, ty presternes bemödanden stranda ofta med anledning deraf, att folket är hårdt tryckt af skatter, och derföre ser sig helst befriadt från att draga bördan af kostnaderna för skolväsendets utbildande, och detta så mycket mera, som folket ännu icke lärt sig till fullo inse angelägenheten deraf, att deras barn erhålla vidsträcktare kunskaper än fordom varit vanligt. Jag yttrade äfven vid riksdagens början, att det har sin stora våda med sig att lemna åt kommunerna att fritt välja ordförande i skolråd. Det skulle kunna hända, att inom ett pastorat finnes en eller annan, hvilken ifrigt intresserade sig för skolans sak, men som skulle vilja föra den på en väg, som icke vore önskvärd. Man har nemligen i våra dagar åtskillige förespråkare för en sådan skolans riktning, hvarvid man ej nog påaktar, att kristendomen är den sanna upplysningens egentliga grundval. Jag tror också, att, om i en församling finnes en person med

insigt och förmåga, som vill skolan i sanning väl, och som vill, att den skall utvecklas från kristendomens grund, så måste en sådan man hafva ett fördelaktigt inflytande på hela församlingen och dess skolväsende samt lätt kunna insättas i skolrådet för att ock der kraftigt verka, i det fall att pastor är mindre begåfvad eller mindre hågad för att öfvervaka skolan. Jag kan dock tyvärr icke neka, att sådana fall kunna inträffa, då man skulle önska, att en annan man än pastorn vore ordförande i skolrådet, och jag vill derföre icke motsätta mig Friherre Silfverschiölds förslag, att det må bero på stiftsstyrelsen att då, efter vederbörande skolinspektörs och församlings hörande, förordna annan ordförande. Deremot anser jag Utskottets förslag, att pastor skulle vara ordförande i skolrådet, derest icke församlingen frikallar honom derifrån, vara olämpligt och att det på många ställen skulle gifva anledning till obehag för såväl församlingen som dess pastor.

Herr Bergstedt: Jag måste tillstå, att åtminstone mig har detta Lag-Utskottets Utlåtande förekommit mindre lyckligt än något, som vid denna riksdag från nämnda Utskott emanerat. För det första finner jag med ledsnad, att Utskottet i sina motiver utgått från något, som jag vill kalla misstroendevotum mot ett stånd, hvilket, säga hvad man vill, dock har den förtjensten, att från början hafva uppammat bildningen, både den andliga och den sekulära. Vidare har Utskottet kommit till en konklusion, som är så olycklig, att den kan sägas stå ensam bland alla de förslag, som vid denna riksdag blifvit afgifna. Utskottet har föreslagit, att pastor skulle vara sjelfskrifven ordförande i skolråd, men att församlingen skulle ega rätt att afskeda honom cum ignominia från denna befattning. Jag kan hvarken gilla premissen eller konklusionen, men jag har icke desto mindre den åsigten, att det vore både för kyrkans och skolans intressen ganska magtpåliggande, att sjelfskrifvet ordförandeskap upphörde. Flere talare hafva visat, att de sjelfskrifne ordförandena i skolråden hafva väl fullgjort sitt uppdrag. Om ock några undantag skulle finnas, sådana undantag af den beskaffenhet, att deras anförande betydligt skulle understödja mitt yrkande, har jag dock ingen benägenhet att här omnämna dem, och jag tror mig derföre kunna instämma i hvad här blifvit yttradt, att i allmänhet Svenska presterskapet gjort sig väl förtjent om folkskolan. Men jag undrar, om icke det skulle göra det i ännu högre grad, i fall ordförandeplatsen i skolråd blefve föremål för val. En högvördig talare före mig har uttryckt en farhåga, att folkskolan skulle kunna taga en äfventyrlig afväg, om ej presten förblefve sjelfskrifven ordförande. Efter min tanke har presterskapet ett långt kraftigare medel i sina händer att förebygga en sådan olycka. I 1842 års folkskolestadga föreskrifves uttryckligen, att presterskapet, så vidt möjligt är, skall i folkskolan meddela undervisning i religion. Jag tror, att folkskolans hela framtid beror derpå, att vi söka sekularisera densamma och att religionsundervisningen kommer icke blott på papperet, utan äfven i verkligheten att utöfvas af församlingens själasörjare. Det är nemligen icke tänkbart, att en folkskolelärare efter tre års seminariikurs skulle kunna meddela denna den viktigaste och svåraste högsta undervisning på ett tillfredsställande sätt. Presterskapet har vana vid denna undervisning och bör

derföre på kort tid meddela den bättre, än en mindre uppfostrad skol-lärare på en längre tid. Deremot bör numera ingen lärare, som genomgått fullständig kurs vid ett seminarium, vara disqualificerad att meddela allmän medborgerlig undervisning af någorlunda tillfredsställande beskaffenhet.

En föregående talare, hvars utmärkta sinne för formell konsekvens vid föregående tillfällen blifvit på ett ganska briljant sätt ådagalagdt, har haft betänkligheter vid att omfatta det förslag, som jag skulle vilja antaga, emedan han ansett, att det borde finnas konsekvens i afseende å ordförandeskapet i kyrkoråd och skolråd. Å den civila sidan, nemligen i kommunalstämma och kommunalnämnd, är nu ordförandeskapet valfritt, men å det mera ideella området, eller i kyrkoråd och skolråd, äro pastorerna sjelfskrifne ordförande. Det vore visserligen konsekvent, att, om vi nu göra ordförandeskapet i skolrådet valfritt, äfven vidtagna samma åtgärd i afseende å kyrkorådet, och derhän komma vi törhända, men derom är nu icke fråga. Man har anmärkt, att det skulle blifva svårt för en sekulär ordförande i ett skolråd att korrespondera med en ecklesiastisk myndighet, nemligen ett domkapitel. Jag tror visserligen, att ett sådant förhållande skulle medföra svårigheter och att det vore lämpligare, om skolan hörde under Konungens Befallningshafvande, men härom har icke något förslag blifvit väckt, och jag eger sålunda icke rätt att yttra mig i denna fråga. Men domkapitlen handlägga många ekonomiska detaljer, och hafva i sådana frågor redan mångfaldiga beröringar med lekmän, hvarföre en sådan anordning äfven i denna fråga icke torde vara omöjlig.

Här har blifvit framställd en annan betänklighet, nemligen i afseende å anslagen till folkskolan. Man har sagt, att, om ordföranden i skolrådet icke vore en kyrkans man, skulle det kunna hända, att det visade sig njugghet i afseende på skolan, att materialismen skulle göra sig gällande. Mine Herrar! vi hafva sett, att materialismen och egennyttan beklagligtvis kunnat göra sig gällande i frågor, som icke alls angå kyrkan, i rent civila, i rent militära frågor, men vi skola hoppas, att med stigande upplysning den icke skall blifva regel, utan höra till undantagen. Jag hoppas med en föregående talare, en medlem af Svenska presterskapet, att anledningarne till klagomål öfver pastors sätt att utöfva ordförandeskapet i skolrådet skola blifva allt färre och färre, men jag tror tillika, att faran af att frigöra ordförandeskapet skall för hvarje år blifva allt mindre och mindre. Så väl skolråd som församlingar stå under kontrollen af en magt, som heter allmänna öfvertygelsen, och det lärer väl icke vara lätt för dem att neka anslag till sådana ändamål, som äro för samhället de viktigaste. Jag tror, att, der en pastor finnes, som utom sin verksamhet i öfrigt kan utöfva befattningen såsom ordförande i skolrådet, skall församlingen med tacksamhet vända sig till honom, men det gifves många fall, då sannolikt pastoren skulle önska, att en annan blefve utsedd till ordförande i skolrådet. Jag kan tänka mig ett sådant fall, utan att derigenom uttala något misstroende votum. Då, enligt min uppfattning, den form, som Herr Hasselrot gifvit åt sitt förslag, är den lyckligaste, så anhåller jag om proposition på bifall dertill.

Herr von Koch: Jag tror, att vi ännu icke befinna oss på den ståndpunkt, att det skulle vara lätt att på alla ställen erhålla lämpliga ordförande i skolråden, derest icke pastor vore skyldig att åtaga sig detta bestyr. Jag känner åtminstone församlingar på landet, der det skulle möta stora svårigheter. Det är derföre, enligt min tanke, viktigt, att pastor är sjelfskrifven ordförande i skolrådet, men från denna regel bör dock finnas undantag för det fall, att pastor önskar frikallelse från befattningen, eller icke är fullt lämplig dertill. Att sådana fall finnas, torde vara obestriddigt. Jag kan dock icke gilla Utskottets förslag, utan får i stället föreslå följande stadgande:

»I skolrådet bör jemväl kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ordförande, derest ej Kongl. Maj:t, med afseende å pastoratets vidd, kyrkoherdens ålder, helsotillstånd eller andra omständigheter, efter derom gjord framställning, i visst fall annorlunda förordnar». Jag anser, att detta förslag har företräde framför det af Friherre Silfverschiöld framställda, derutinnan, att initiativet kommer nedifrån och icke från domkapitlet. En sådan åtgärd, som att skilja en embetsman från en vigtig del af hans befattning, bör man söka att göra så lindrig och litet obehaglig som möjligt. Jag tror, att man kan hoppas, det en prestman, som icke är lämplig till ifrågavarande befattning, skall i de flesta fall sjelf inkomma med anhållan om entledigande derifrån.

Herr Beckman: För min del kan jag ej instämna hvarken i Utskottets förslag eller i det, som en af reservanterne, framlagt, och anhåller att få i korthet angifva skälen. Äfven denna riksdag har företett symptomer af en slitning, som på sednare tiden begynnadt blifva ganska stark mellan tvänne olika intressen i fråga om vårt folkskoleväsende. Ända till sednaste tider har folkskolan allmänneligen hos oss betraktats såsom en församlingens, d. ä. den kyrkliga menighetens angelägenhet. Kyrkan har haft sig uppdragen vården, ej endast om folkets religiösa uppfostran, utan äfven om dess medborgerliga, så vidt denna kunnat och bort genom folkskolan åstadkommas, naturligtvis i det syfte, att denna uppfostran skulle bedrivas på ett sådant sätt, att den motsvarade samhällets fordringar, bland hvilka med rätta i främsta rummet ställts den, att folkuppfostran skulle bevara karakteren af kristlig uppfostran. I öfverensstämmelse härmed har ock Staten utöfvat vården om folkskolans angelägenheter genom de organer, hvilka officiellt handhafva Svenska folkets kyrkliga och religiösa angelägenheter. Ett väldigt och väl beräknadt anopp har under denna riksdag skett, för att, såsom man säger, sekularisera skolan, d. v. s. öfverflytta vården om skolan från församlingen till den borgerliga kommunen, och i sammanhang dermed draga henne undan domkapitlens inflytande. Tvänne högst skiljaktiga bevekelsegrunder kunna fränkalla ett sådant bemödande. Uppenbarligen har i vissa fall sträfvandet, att sekularisera skolan, utgått från åsikter, hvilka oförtäckt uttala den bestämdaste fiendtlighet mot kristendomen. Detta intresse önskar afskudda, hvad det kallar »kyrkans förlande band», just derföre, att dessa band äro ett hinder för införandet i folkskolan af den kristendomsfiendliga anda och ordning, genom hvilka dylika reformatorer hoppas kunna omskapa samhället i sin rigtning.

Då

Då denna rigtning är förstörande, ej blott för vår samhälliga ställning till hvarandra, utan äfven för vår ställning till Gud, så måste hvarje, om samhällets verkliga bästa upplyst, nitälskande medborgare, stå densamma kraftigt emot. Jag vågar äfven hoppas, att inom denna Kammarare icke finnes någon, som hyllar nämnda mot kristendomen och dess civilisation fiendtliga rigtning, att fastmer de sträfvan den till folkskolans sekularisation, hvilka äfven här uppenbarat sig, utgått från ädlare och mera berättigade motiver. Sådana kunna obestriddigen finnas, och jag är för min del ingalunda okänslig för deras betydelse, om jag också tror, att de, under närvarande förhållanden hos oss, icke böra få den åsyftade inflytelsen på den lagstiftande magtens åtgärder. Under andra förhållanden och andra förutsättningar, kunde äfven, enligt min åsigt, sekulariserandet vara en vinst. Detta skulle vara fallet, derest statskyrkan å ena sidan bekände sig till grundsatser, hvilka vore mot sann medborgerlig bildning fiendtliga, å andra sidan vore af folket så oberöende, att hon mot dettas bättre önsknings och bemödanden förmådde göra sina grundsatser gällande. Hos oss inträffar icke detta, och just derföre synes ifrågavarande sekularisation af folkskolan hvarken af behöfvet påkallad eller ens berättigad. Den kyrka, hvars främsta reformator förklarade en from tjenarinnas till utseendet obetydligaste pligter, då de i trohet mot den Himmelske Herren fullgjordes, vara en skön gudstjenst, denna kyrka bör icke misstänkas för grundsatser, som leda till ringaktande af de pligter, hvilka det borgerliga lifvet ålägger, eller af de insigter, hvilka erfordras för uppfyllandet af dessa åligganden. Icke heller tror jag, att man med sanning kan beskylla vår kyrkas presterskap i allmänhet, att i strid med hennes grundsatser hafva motverkat skolans sunda utbildning i medborgerligt syfte, eller att genom tröghet och kallsinnighet lagt hinder i vägen för menigheternas bemödanden i denna syftning. Jag må här anses i någon mån partisk, men jag kan icke underlåta att uttala min öfvertygelse, att folkskolan i de flesta fall skulle hafva stått vida lägre i fråga om meddelandet äfven af medborgerlig bildning, än den nu gör, derest dess vård varit anförtrödd åt andra händer, än det Svenska presterskapets. Det rop, som mot det samma höjts, har åtminstone alltför ofta synts mig beroende af fullkomlig obekantskap med de svårigheter här varit att bekämpa. Ännu i denna stund äro förhållandena sådana, att folkskolan måste komma att lida afbräck i den mån prestens inflytande på densamma förminskas. Den skall lätt nog på sina ställen komma under den förderliga inflytelsen af ofvanberörda kristendomsfiendtliga rigtning; och äfven der detta icke inträffar, skall det medborgerliga elementet af folkskolebildningen, heldst på landsbygden, icke sällan komma i en vida ofördelaktigare ställning, än den, i hvilken det befinner sig under prestens vård. Den som något känner förhållandena, kan icke undgå att erkänna, att i många landsförsamlingar presten ännu är den, som bäst förstår att värdera ett bildningselement och utgör dess bästa stöd. Jag tror derföre, att Andra Kammararen på ganska goda skäl förkastat det system, hvarmed ifrågavarande motion på det närmaste sammanhänger, så vidt detta system framträdde i förslaget, att från domkapitlet öfverflytta ledningen af folkskoleväsendet till landstingen. Men likaledes är det

min öfvertygelse, att det endast skulle åstadkomma svår och för vårt folkskoleväsende högst menlig oreda, derest man, efter att hafva förkastat systemets hufvudsakligaste del, skulle antaga den del af detsamma, hvilken här framträder, vare sig i Utskottets förslag eller i den bifogade reservationen. För min del måste jag på det bestämdaste afstyrka en sådan åtgärd.

Obestriddigen gifvas dock förhållanden, om ock mera undantagsvis, då det vore önskvärdt att kunna skilja presten från hans befattning såsom ordförande i skolrådet, utan att i och med detsamma förändra hans ställning i öfrigt. Församlingar finnas, der kyrkoherden, i och för sitt presterliga kalls utöfning i öfrigt, har så många åligganden, att hans tid omöjligt medgifver honom att tillräckligt öfvervaka folkskolans angelägenheter. En del skoldistrikter kunna ock, genom sin aflägsenhet från pastors bostad, göra ett sådant öfvervakande för honom omöjligt eller i utomordentlig grad betungande. I detta hänseende eger jag en särskild erfarenhet från det stift, jag tillhör. Kapellförsamlingar finnas der, flera mil aflägsna från pastors bostad, hvilka sakna egen prest, och der således kyrkoherden icke kan påräkna detta enligt författningarne sjelfskrifna substitut i sin verksamhet såsom ordförande i skolrådet. Här vore nödigt att kunna öfverflytta samma ordförandeskap på annan tjenlig person. Medgifvas måste ock, att pastors ålder, sjuklighet, bristande nit eller annat dylikt, kan göra en sådan öfverflyttning önskvärd. I betraktande häraf har jag ingalunda något att invända mot det af Friherre Silfverschiöld framställda förslag, hvilket jag fastmer ber att med min röst få understödja. Den af Herr von Koch föreslagna förändringen, att hänskjuta ordförandes tillsättning till Kongl. Maj:t, synes mig icke rätt lämplig, icke heller af behovtet påkallad.

Herr Berlin: Jag medgifver gerna, att åtskilliga företeelser på skolområdet kunnat gifva goda anledningar till åtskilliga af de motioner, öfver hvilka Utskottet här afgifvit utlåtande, men jag tror, att, om vi vilja noggrannt efterforska, skola vi finna, att i de flesta fall har icke så mycket pastor som öfrige medlemmar af församlingens skolråd verkat förlamande på skolans utveckling, och då bör detta afhålla oss från att taga ordförandeskapet från pastor och öfverflytta det på en af församlingen dertill genom val utsedd person. Jag vill hoppas, att en tid kommer, då en sådan åtgärd kan vidtagas, men för visso är denna tid ännu icke inne, och det tidigaste den kan inträffa, är, när alla sockennämnen gått igenom folkskolan. En talare har uti jemförelse emellan kommunalnämnden och skolrådet velat hemta skäl för bifall till reservationens förslag. Jag har tagit fasta på denna jemförelse. Kommunalnämnden fungerar såsom sundhetsnämnd, och jag kan återropa en fullständig sakkännedom om, hvad sundhetsnämnderna åstadkomma. Jag drager deraf den slutsats, att, om man ställer på samma sätt med skolrådet som med kommunalnämnden, skall det uträtta alldeles intet. Det är icke nog med att kommunalnämnden såsom sundhetsnämnd gör intet, utan den uraktlåter äfven hvad trängande nödvändighet bjuder den att göra. Jag erkänner visserligen, att pastor icke ovilkorligen eller i alla händelser skall vara ordförande i skolrådet, men jag anser, att de olägenheter, som kunna förefinnas, kunna afhjelpas genom det af Friherre

Silfverschiöld framställda förslag, och anhåller derföre om bifall till detsamma.

Herr Hasselrot: Jag har blifvit missförstådd. Jag har aldrig framkastat någon beskyllning mot presterskapet, att det skulle hafva åsidosatt sina skyldigheter i afseende å skolan. Jag började mitt förra anförande med att villigt och tacksamt erkänna, att skolan har sina bästa målsmän i pastorerna, men jag tror mig dock hafva visat, att undantag från denna regel kunna gifvas. Jag tror icke, att den allmänna meningen är för, att folkskolan skall läsas fast ännu mera vid domkapitlet, och, om mitt förslag icke skulle vinna Kammarens bifall, sluter jag mig derföre helst till Herr von Kochs förslag, hvilket afser, att, derest pastor icke finnes lämplig till ordförande i skolorådet, det skall bero på Kongl. Maj:t att förordna annan ordförande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr vice Talmannen, att, i afseende å Utskottets förevarande förslag, hvars antagande utan förändring ej blifvit af någon ledamot begärdt, hade följande yrkanden blifvit framställda, nemligen af Friherre Silfverschiöld, att förslaget skulle bifallas med den förändring, att 3:dje momentet deraf komme att lyda sålunda: »I skolorådet bör jemväl kyrkoherden, eller den hans embete förestår, vara ordförande, derest ej stiftsstyrelsen, efter vederbörande skolinspektörs och församlings hörande, finner skäl annan ordförande förordna»; af Herr von Koch, att förslaget måtte antagas med följande förändrade lydelse af 3:dje momentet: »I skolorådet bör jemväl kyrkoherden, eller den hans embete förestår, vara ordförande, derest ej Kongl. Maj:t, med afseende å pastoratets vidd, kyrkoherdens ålder, helso tillstånd eller andra omständigheter, efter derom gjord framställning, i visst fall annorlunda förordnar»; af Herr Hasselrot, att i stället för Lag-Utskottets förslag måtte antagas det förslag, som han i sin vid Utlåtandet fogade reservation framlagt; och slutligen, att förslaget skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till merberörda förslag oförändradt, hvartill svarades nej, sedermera proposition på bifall till detsamma med den af Friherre Silfverschiöld föreslagna ändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej, vidare proposition på antagande af förslaget med den förändring Herr von Koch påyrkat, hvilken proposition besvarades med många nej, jemte några ja, ytterligare proposition på bifall till Herr Hasselrots förslag, hvarvid likaledes svarades många nej, jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å förslaget, då svaren utföllo med ja och nej i blandning; och förklarade Herr vice Talmannen sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; hvarefter anmälte sig och yttrade:

Herr von Koch: Jag afstår från yrkandet om proposition på mitt förslag och förenar mig med Friherre Silfverschiöld.

Herr vice Talmannen hemställde, huruvida Kammaren till kontraposition vid den begärda voteringen ville antaga bifall till Utskottets förslag med den af Friherre Silfverschiöld föreslagna förändring, och, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som afslår det af Lag-Utskottet i Utlåtandet N:o 69 framställda förslag till förändrad lydelse af 23 § i Kongl. Förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren Utskottets ifrågavarande förslag med den af Friherre Silfverschiöld föreslagna förändring i 3:dje momentet».

Omröstningen verkställdes, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 23;

Nej — 31.

Utskottets i slutet af Utlåtandet framställda förslag till underdånig skrifvelse.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 27 och 29 sistlidne April bordlagda Utlåtande, N:o 71, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 57, angående förändrad lydelse af vittneseden.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.